

Јелена Бајовић*

Универзитет у Приштини са привременим
седиштем у Косовској Митровици
Филозофски факултет
Катедра за руски језик и књижевност
jelena.bajovic@pr.ac.rs

УДК 811.163.41'255.4'373=161.1
<https://doi.org/10.18485/slavistika.2025.29.2.14>
Оригинални научни рад
примљен 16. 9. 2025.
прихваћен за штампу 15. 12. 2025.

Сузана Стојковић**

Универзитет у Приштини са привременим
седиштем у Косовској Митровици
Филозофски факултет
Катедра за руски језик и књижевност
suzana.stojkovic@pr.ac.rs

ЛЕКСЕМЕ *ВИШЊИ* И *СВЕВИШЊИ* У ИМЕНОВАЊУ ГОСПОДА БОГА (НА МАТЕРИЈАЛУ *ЛУЧЕ МИКРОКОЗМА* И РУСКИХ ПРЕВОДА)***

У овом раду анализирају се лексеме *Вишњи* и *Свевишњи* које Његош користи за именовање Господа Бога, а који је централни лик космогонијског спева *Луча микрокозма*. Посебно се разматра питање обличке хомонимије – да ли наведене лексеме у српском језику представљају именицу или придев, а у вези с тим и проблеми преводне семантизације и припадности врстама речи у руским преводима Иље Числова и Олега Мраморнова. Преводачка решења су занимљива и културолошки, с обзиром на то да се ради о народима који припадају истој конфесији и поседују лексику истоветног порекла – старославенског и црквенославенског, што преводиоцима даје могућност употребе синонима и граматичке трансформације.

Кључне речи: Петар II Петровић-Његош, спев *Луча микрокозма*, руски преводи, номинација Господа Бога, лексема *Свевишњи*, лексема *Вишњи*.

This paper analyses the lexemes *Mighty* [Višnji] and *Almighty* [Sveišnji], which Petar II Petrović Njegoš employs to designate the Lord, the central figure of his cosmogonic poem *The Ray of the Microcosm* [*Luča mikrokozma*]. Special attention is given to the issue of formal homonymy—whether these lexemes function as nouns or adjectives in Serbian—and to the challenges of translational semantisation and part-of-speech classification in the Russian renderings by Ilya Chislov and Oleg Mramornov. The translators' choices are also examined from a cultural perspective, considering that both nations belong to the same confession and share a lexicon of identical origin from Old Church

* <https://orcid.org/0009-0009-4332-3284>

** <https://orcid.org/0000-0002-2560-2476>

*** Ово истраживање подржало је Министарство науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије (Уговор бр. 451-03-136/2025-03/200184). Рад је представљен на 63. скупу слависта Србије, одржаном 13–14. јануара 2025. године у Београду.

Slavonic and Church Slavonic thus offering translators the possibility of employing synonyms and grammatical transformations.

Keywords: Petar II Petrović Njegoš, *The Ray of the Microcosm*, Russian translations, nomination of the Lord, lexeme *Almighty* [Svevišnji], lexeme *Mighty* [Višnji].

Увод

0. Спев *Луча микрокозма* великог српског песника Петра II Петровића-Његоша, спеван и објављен 1845. године, на руски језик преведен је два пута и то практично у исто време: оба превода су изашла 2016. из пера великих зналаца словенске речи – Иље Числова и Олега Мраморнова. Числовљев превод је објављен други пут, као двојезично издање, 2017. године, и он је анализиран у монографији Ј. Бајовић *Архаизација као преводилачки поступак* (Луча микрокозма у преводу Иље Числова) (Бајовић 2024).

Петар II Петровић-Његош у складу с философско-религијском темом пева користи читав низ назива за именовање главног јунака, Господа Бога: *бог* (11 потврда у спеву), *Вишњи* (10 потврда), *Свевишњи* (4 потврде), *творца* (51 потврда) итд. Овде ћемо навести одређене занимљивости у вези са лексемом *бог*: облик *бог* посведочен је као апелатив, а у неким примерима он је компонента фразеолошке јединице (*бог зна, да те бог убије*), док вокативни облик *боже*, који би са савременог становишта могао деловати најчешћи, уопште није посведочен код великог српског песника. Међутим, предмет анализе нашег рада су лексеме *Вишњи* и *Свевишњи* (дакле, укупно четрнаест потврда), и преводилачка решења посведочена у два руска превода – Иље Числова, који се цитира са ЛМ Ч, и Олега Мраморнова, који се цитира са ЛМ М.

1. Лексема *Вишњи* – питање врста речи у српском језику и руским преводима

У спеву *Луча микрокозма* посведочене су именице, *nomina substantiva* *Вишњи* и *Свевишњи*, а питање да ли су посведочени и придеви, *nomina adiectiva* *вишњи и *свевишњи, разрешио је Радмило Маројевић у критичком издању пева.

Вишњи је један од божијих атрибута, употребљава се у именичкој служби у значењу 'бог' и у атрибутивној функцији као епитет уз именицу *бог* или неки од њених синонима. С обзиром на тему пева и велики број речи које Његош користи за номинацију Господа Бога, у раду ће бити размотрени појединачни примери, пре свега с аспекта обличке хомонимије.

1.1. Основна одлика преводилачког стила Иље Числова јесте архаизација, и то ће бити посведочено у неколико одабраних примера у самом раду.

Међутим, овде бисмо истакли да оба преводиоца у руском преводу не користе изворну Његошеву лексему, на пример Числов:

Готово је смрзнут побожношћу –
носи завјет на олтар Вишњегга. [ЛМ 221–222]

в набожности став почти что льдинкой,
завет несет на алтарь Творца [он]; [ЛМ Ч с. 83]

Олег Мраморнов даје занимљиво преводачко решење: елидира именицу *Вишњи* (тачније, замењује је придевом *высший*) и у два суседна стиха уводи облике личне заменице *ти* који нису посведочени у Његошевем оригиналу. Пише их великим словом као и све речи које се у преводу пева директно или индиректно односе на Господа Бога:

верный Тебе раб готов на муки,
он завет Твой высший исполняет: [ЛМ М с. 23]

1.2. У наредном примеру несумњиво је посведочен посесивни генитив именице *Вишњи* и стога се пише великим словом:

к небу сјајну и трону Вишњегга
међу своје блажене ликове, [ЛМ 557–558]

Оба преводиоца на руски такође је преводе именицом. Код Числова се даје и алтернативно читање (*Все*)*вышний*, што се у овом контексту може сматрати потпуним синонимом. Уочљива је подударна лексика у оба језика и сва три анализирана одломка текста (рецимо, синтагма *блажени ликови*), што индиректно сведочи о њеном заједничком – старославенском и црквенославенском пореклу.

к блеску неба, к трону [Все]вышнего,
ко своим [ли ко] блаженным ликам, [ЛМ Ч с. 105]

к свету, к блеску, к Вышнего престолу,
где блаженные ликуют лики. [ЛМ М с. 44]

1.3. У следећем примеру преводиоци се у руском језику јесу одлучили за Његошеву лексему.

Међутим, овде ћемо обратити пажњу на следеће. У спеву *Луча ми- крокозма* двадесет пута је посведочена именица *војвода* у једнини и мно- жини (и три пута варијанта *војевода*), док наредни пример из Његошевог спева садржи транслатолошки врло захтевну синтагму *два војводе* (нај- чешће употребљене са придевом *вјерни*), која и у српском језику пред- ставља морфолошки и синтаксички архаизам (са савременог становишта звучало би *двојица војвода*). Два војводе су Михаил и Даниил. Српски пес- ник више пута користи наведену синтагму у спеву; преводачки је врло репрезентативан пример.

Два војводе небесног воинства
одлећеше к престолу Вишњега [ЛМ 886–887]

Иља Числов се у преводу девет пута одлучује за именицу *стратиг* и за превод Његошеве синтагме *два војводе* у већини случајева употребља- ва синтагму *два стратига* (у осталима употребљава именицу *воевода* и два пута *полководец*), што се може сматрати изузетно успешним преводи- лачким решењем. У Даљевом речнику реч *стратиг* је семантизована ‘рат- ник, војсковођа, вођа, војвода’ (Даль IV 1998: стубац 568), док речник у ре- дакцији Ушакова садржи стилске ознаке *црквено*, *застарело*, *реторски* са значењем ‘предводник, руководилац’ (Ушаков IV 1940: стубац 548). Да- кле, средином XIX века реч представља стандардну лексему, а 1935. го- дине (када почиње да излази речник у редакцији Ушакова) већ је стилски обојена као архаизам:

Два стратига воинства небесна
подлетали к трону [Все]вышнего [ЛМ Ч с. 127]

Олег Мраморнов задржава Његошеву именицу *Вышний*, као и облик *воевода* за превод исте Његошеве именице. Додаћемо да за превод оригинал- не Његошеве лексеме *вој(е)вода* користи исту лексему у руском, при чему је два пута употребљена синтагма *два верных воеводы*, и по једном *два воеводы* и *два первоверховных воеводы*, што у руском такође представља морфолош- ки и синтаксички архаизам јер би савремено уобличиће било *двое воевод*:

А архангелы и воеводы
к Вышнего престолу полетели [ЛМ М с. 63]

1.4. И у наредном примеру оба преводиоца чувају изворну Његошеву лексему, у сва три случаја се ради о именици која се наводи великим словом:

на Вишњег и на два војводе
око њих се почеше хорити – [ЛМ 1395–1396]

на Вышнего и двух полководцев
вкруг [последн]их слились в хор [свирепый], [ЛМ Ч с. 163]

на Всевышнего и полководцев
ничего сказать ему не дали. [ЛМ М с. 90]

1.5. У следећем анализираном примеру превода *Луче* на руски језик Иља Числов се поново одлучује за именицу (*Все*)*вышний* у алтернативном читању и архаичну лексему *стратиг*, док Мраморнов уводи супстантивну именицу *Святой* за превод Његошеве лексеме *Вишњи* и, рекли смо, задржава Његошеву лексему *воевода*:

Два Вишњег и вјернй војводе [ЛМ 1431]

[Все]вышнего два верных стратига [ЛМ Ч с. 167]

Воеводы, верные Святому, [ЛМ М с. 93]

1.6. Наредне стихове смо разматрали и са тачке гледишта фреквентности употребе именица *трон* и *престо* (последња такође у облику *престол* под утицајем руског језика), синонима који играју значајну улогу у концепту *луче* као божанствене искре душе. Посведочени су и придеви *трононосни* и *тронодржни*, *престолодржни*, *првопрестолни*, именица у множини *првопрестолници*, партицип *престолодржећи*, што све несумњиво говори о значају лексема са наведеним основама.

Два превода на руски језик су показала одређене занимљивости које представљају преводиоачеве језичке афинитете. Дакле, Његош у *Лучи* лексему *трон* користи шеснаест пута, лексему *престо(л)* двадесет пет. Иља Числов двадесет два пута употребљава именицу *трон* и осамнаест *престол*, међутим, Мраморнов се више пута одлучује за именицу *престол*, тридесет два, док је именицу *трон* употребио тринаест пута. У свим примерима који представљају предмет овог рада код Мраморнова је употребљена именица *престол*.

У издвојеном примеру лексема *Вишњи* стоји уз именицу *престо* (*Творца*), а виде се и поменуте наклоности преводилаца – Числов је употребио лексему *трон*, Мраморнов, дакле, – *престол*:

Вишњег, творца престола лишити. [ЛМ 1640]

лишить трона Творца [Все]вышнего. [ЛМ Ч с. 181]

Вышнего Творца лишить престола. [ЛМ М с. 105]

1.7. У наредним стиховима такође је посведочена подударна лексика у оба језика што, рекли смо, говори о истоветном пореклу и звучи готово једнако (првенствено се то односи на глаголску именицу *благогов(ј)еније*, очигледно је да је Његош користи под руским утицајем):

архангели с благоговјенијем
од Вишњега одоше престола [ЛМ 1755–1756]

архангелы с благоговением
от Вышнего отошли Престола, [ЛМ Ч с. 189]

У преводу наведених стихова Мраморнов елидира именицу *Вишњи*, међутим, уводи прилог *быстро* који није посведочен у Његошевом оригиналу:

а архангелы с благоговеньем
от престола быстро полетели [ЛМ М с. 111]

1.8. У преводу наредних Његошевих стихова:

поражени стрижелом Вишњега [ЛМ 1828]

Иља Числов не користи облик кратког (*поражены*), већ сажет облик дугог партиципа (*пораженны*) у функцији издвојеног предиката, што представља дубоку архаизацију текста:

пораженны стрелой [Все]вышнего [ЛМ Ч с. 193]

У преводу наведеног сегмента О. Мраморнов одступа од оригиналног текста, што је у његовом преводу чест случај: именицу *стријела* преводи синтагмом *орудие гнева*, а номинацију *Вишњи* замењује стандардном номинацијом *Бог*, што може бити учињено из силабичких разлога (један је слог мање):

сражены орудьем гнева Бога, [ЛМ М с. 115]

1.9. У следећим стиховима је недвосмислена употреба именице, а не придева *вишњи* у српском језику, тако је и у руским преводима.

Ово ниско људско ослепљење
биће злоба душе Сатанине
на похулу неба и Вишњега. [ЛМ 2071–2073]

Рекли смо да је карактеристика преводачког стила Иље Числова употреба архаичних заменица (изворних показних) у руском преводу *Лучи микрокозма*. Наведена стратегија у значајној мери доприноси архаизацији текста и стилском приближавању Његошевом оригиналу. Најзаступљенија је управо показна заменица *сей* посведочена у преводу наредних стихова:

Ослепленье низкое людское,
[сей плод] злобы души Сатаниной –
хула небу, [как] и [Все]вышнему. [ЛМ Ч с. 213]

Овде такође можемо навести запажање да превод наведених стихова показује да се оба преводиоца лексички придржавају Његошевог оригинала и користе лексику словенског и црквенославенског порекла, заступљену у светим књигама и религијском дискурсу, па и Мраморнов.

Низкое людское ослепление
выросло из сатанинской злобы,
похулившей Вышнего и небо. [ЛМ М с. 131]

1.10. У наредном примеру допуштена је граматичка двозначност. Међутим, Р. Маројевић наводи да је *Вишњега* посесивни генитив именице, а не придев, и додаје да „облички хомоними у овом случају не диференцирају ни прозодију, ни функционалну перспективу реченице, нити интонацију, а на поетску структуру утичу само дјелимично – да је употријебљен придјев *вишњи, он би био у инверзији. Па каква је онда разлика између двају могућих читања облика? Разлика је само смисаона: придјев *вишњи* је у историјско вријеме стајао као атрибут само уз именицу *бог*; његовом је супстантивизацијом и настала именица *Вишњи*, док је *вишњи трон семантички нонсенс” (ЛМ 2016: 291).

Легиона сретњй началници
полећеше од трона Вишњега
на огъене своје колеснице [ЛМ 2101–2103]

Числов се према свом уобичајеном преводилачком приступу држи Његошевог оригинала:

Счастливые военачальники
полетели от трона Вышнего
на огненных своих колесницах [ЛМ Ч с. 215]

Међутим, у другом преводу наведених стихова видимо карактеристична за О. Мраморнова одступања од Његошевог оригинала. Дакле, Његошев русизам *началници* Мраморнов преводи именицом у множини *воеводы*, а синтагму *огъене колеснице* која се може сматрати својеврсним термином (кочије којима се узноси на небеса) замењује изразом *ликующие равнины неба*. Овде, такође, видимо потврду да се О. Мраморнов у преводу чешће одлучује за именицу *престол* (док други преводилац употребљава лексему *трон*):

Воеводы воинства святого
полетели от престола Божья
по ликующим равнинам неба; [ЛМ М с. 132]

Р. Маројевић закључује да „у свих десет контекста ми у *Лучи микрокозма* полазимо, дакле, од именице *Вишњи (звјезда означава да номинатив као полазни облик ријечи није потврђен), ниједном од хомонимичног придјева” (ЛМ 2016: 292) и наводи одговарајућу одредницу у „Рјечнику Луче микрокозма”, који је критичком издању приложен.

2. Лексема *Свевишњи* и специфичност руских превода

2.1. Стихови са овом лексемом веома су и типолошки и транслатолошки илустративни, с обзиром на то да је силабичка структура одговарајућих облика речи шира (у три од четири потврде у оригиналу заузима четири слога), што аутоматски проширује силабичку структуру стиха; преводиоци су ову преводилачку дилему на различит начин решавали.

Числов се у првом примеру, у коме лексема има три слога у оригиналу, одлучује за именицу *Создатель* која представља одлично преводилачко решење: семантички је еквивалент речи *творца*, међутим, почиње великим *с*, као и српско *Свевишњи*, па се стиче утисак да је у руском остварена замена наведених двеју именица једном.

О Свевишњи, творче непостижни [ЛМ 141]

О Создатель [наш] непостижимый! [ЛМ Ч с. 77]

Мраморнов користи облик *непостижний* за који у Речнику руског језика у редакцији А. П. Јевгејеве стоји стилски квалификатор *застарело* (РРЈ II 1983: 466) и обично се користи уз облик вокатива *Боже*:

Непостижний и Всевышний Боже! [ЛМ М с. 17]

2.2. У наредном примеру ћемо првенствено обратити пажњу и посебно прокоментарисати превод Иље Числова, тачније други стих, као пример сјајне вишеструке архаизације текста у руском преводу: на почетку стиха употребљена је лексема *воззреть* ‘упутити/усмерити поглед на некога, нешто’ (РРЈ I 1981: 200), са стилском ознаком *застарело*. Употребом заграда које одвајају префикс *воз-*, Числов читаоцу као да даје могућност да се одлучи за свршени или несвршени вид наведеног глагола. Затим, употребљена је именица *око* мн. *очи, очей*, у инструменталу једнине, која такође садржи квалификатор *застарело* и *традиционално-поетско* (РРЈ II 1983: 607) и у руском се у датом значењу користи само у дубоко архаичним текстовима или фразеолошким јединицама (нпр. уп. наведени у одредници фразеологизам *беречь как зеницу ока* који води порекло из старославенског језика, из Светог писма). Успешну архаизацију овог стиха (само једног стиха!) закључује употреба предлога *во* у позицији када се, према савременом руском правопису, не користи – углавном се облик *во* употребљава у случајевима када следи реч која почиње на „в” или „ф” или у одређеним изразима. Овде је то, рекли смо, веома успешна версолоншка поетизација и архаизација стихова у руском преводу:

Свевишњега, оца могућега,
обучена гъ’јевом погледати! [ЛМ 1529–1530]

на сильного Отца Всевышнего
воззреть [оком], когда Он во гневе! [ЛМ Ч с. 173]

Всемогущего Творца увидеть
переполненного грозным гневом! [ЛМ М с. 99]

2.3. У претходном одељку смо прокоментарисали да Мраморнов Његошеву именицу *стријела* не преводи лексичким еквивалентом као други преводилац, док у наредном стиху за превод оригиналне именице *удар* уводи управо лексему *стрела*.

Од удара овог Свевишњега [ЛМ 1831]

От удара, [что нанес] Всевышний, [ЛМ Ч с. 195]

От стрелы Всевышнего могучей [ЛМ М с. 115]

2.4. И у последњем анализираним примеру видимо да Мраморнов користи придев *всемогуций* у лексичком споју (синтагми) у метафори Господа – *всемогущая воля*, о чему индиректно сведочи употреба малог слова:

и од тада вољом Свевишњега
постадоше небесни курири. [ЛМ 1849–1850]

и с той поры, волей Всевышнего,
небесными стали курьерами. [ЛМ Ч с. 195]

с той поры, по всемогущей воле,
носятся кометами по небу. [ЛМ М с. 116]

Што се тиче облика *Свевишњи*, Р. Маројевић закључује да „у сва четири контекста ми у Лучи, дакле, полазимо од именице (звјезда на почетку рјечничког чланка изостаје пошто је потврђен вокатив идентичан с номинативом као полазним обликом ријечи), ниједном од хомонимичног придјева” (ЛМ 2016: 294) и такође наводи одговарајућу одредницу у „Рјечнику Луче микрокозма”, који је критичком издању приложен.

А што се тиче руских превода, Иља Числов три пута користи именицу *Всевишний*, једном је у преводу елидира (употребљен је облик *Создатель* који смо посебно прокоментарисали), док Олег Мраморнов једном употребљава облик именице *Всевишний*, једном придев *всевишний* и два пута придев *всемогуций*.

3. Закључак

3.1. У контексту врло занимљивог питања обличке хомонимије, навели смо да Р. Маројевић долази до закључка да се у свих четрнаест примера облика *Вишњи* и *Свевишњи* посведочених у спеву, полази од именица, а не од хомонимичних придева. Обличка хомонимија може значајно отежати разумевање стиха, нарочито у архаичним текстовима. У перспективи би се наведени облици могли поредити са примерима посведоченим у делима других песника (рецимо, у спеву *Смрт Смаил-аге Ченгијића* Ивана Мажуранића посведочен је придев *вишњи*).

3.2. Анализирана грађа је потврдила колико се два превода истог оригиналног дела могу разликовати и колико преводиоци, и то на различит начин, могу одступати од изворног текста.

Више пута смо утврдили да се Иља Числов придржава оригиналног текста и у прилично строгом језичком оквиру проналази преводачка решења, те је у његовом преводу укупно потврђено петнаест примера са кореном *-вышн-* (у овом раду је анализирано четрнаест Његошевих лексема са наведеним кореном, а Числов их у дванаест случајева преноси у руском језику), најчешће у алтернативном читању [*все*]/*вышний*, са шест таквих потврда у тексту. Два преостала примера су транслатолошки и силабички захтевна и у њима се преводац одлучује за именице *Творец* односно *Создатель* (последњи смо посебно прокоментарисали као изврсно преводачко решење).

И у претходним радовима је уочено да Мраморнов као песник приступа превођењу слободније (више пута је навођено да мења и редослед оригиналних Његошевих стихова, што код другог преводиоца није потврђено). Такву оцену потврђује и овај рад – у преводу укупно десет пута су потврђене лексема са кореном *-вышн-*.

Што се тиче сегмента анализираних у овом раду, Мраморнов за превод Његошеве лексема *Вышњи* четири пута користи исту варијанту у руском – *Вышний*, једном [*все*]/*вышний* и у по једном случају се одлучује за следећа преводачка решења: *святой*, *бог*, *божья*, елидирано у руском преводу и друго преводачко решење.

За превод Његошеве именице *Свевишњи* по два пута користи облике *всевышний* и *всемогуций*, дакле задржава свој креативан и прилично слободан приступ, што, закључили смо, није уобичајено за превод Његошевих дела на друге језике.

3.3. Проблем превођења у овом раду разматраних лексема усложњава се версолошким разлозима, поготову ова друга кад има четворосложну структуру (*Всевишнего*). Притом се преводачки задаци у погледу метра разликују. Мраморнов, који користи петостопни трохеј (руски: *хорей*), морао је водити рачуна да му се еквивалент уклопи у десетосложну структуру с неакцентованим парним слоговима, док је Числов водио рачуна о обавезној цезури после четвртог слога, у коју је још сложеније укључити четворосложни облик (он користи неку врсту руског десетерца, као и Александар Шумилов у преводу *Горског вијенца*). Преводачки задаци Иље Числова били су још захтевнији јер је он тежио, и углавном у томе успевао, да му превод не буде само песнички него и филолошки (пре свега лексичко-семантички) адекватан оригиналу.

Прилог

I. Примери у којима Иља Числов користи облик *(все)вышний* у преводу, док су у оригиналу друге лексеме или је субјекат изостављен (два пута су у руском посведочени придеви):

ова тај'на високог промисла [ЛМ 669]

се есть тайна **Вышнего** Промысла [ЛМ Ч с. 113]

промисла возвышенная тайна [ЛМ М с. 50]

„Нећу”, каже, „два вјернй војводе, [ЛМ 1591]

«Нет, — рек [**Вышний**],— два стратига верных, [ЛМ Ч с. 179]

Отвечает воинам: «Не стану [ЛМ М с. 103]

химни свете славе починуше [ЛМ 1874]

завучали гимны **вышней** славы [ЛМ Ч с. 197]

начали звучать святые гимны [ЛМ М с. 117]

II. Примери у којима Мраморнов користи облик *(все)вышний* у преводу (два пута именице и једном придев, о чему сведочи употреба великог или малог слова), док су у оригиналу друге лексеме – први је посебно транслато-лошки занимљив јер три аутора користе различите синониме за именовање Господа Бога, полазиште је, свакако, Његошев *творац*:

Правдо, руком творца освештана, [ЛМ 211]

Правда, Божьей рукой освященна, [ЛМ Ч с. 81]

Правда, освященная **Всевышним**, [ЛМ М с. 21]

окуњени свјетлошћу вјечитом, [ЛМ 479]

увенчаны светом [этим] вечным, [ЛМ Ч с. 99]

окружѣнные **всевышним** светом [ЛМ М с. 37]

с согласієм мојим, војевати
на својега свемогућег творца,
не дижите гласа против мене: [ЛМ 1514–1516]

ополчиться, с моего согласья,
на своего Творца Всемогуща,
[су]против мя гласа не вздымайте! [ЛМ Ч с. 173]

вас подвигло – с моего согласья –
на **Всевышнего** пойти войною,
не держите против меня сердца! [ЛМ М с. 98]

Цитирана литература

- Бајовић, Јелена. Архаизација као преводилачки поступак (*Луца микрокозма* у преводу Иље Числова). Косовска Митровица: Филозофски факултет Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици – Београд: Чигоја штампа, 2024.
- [Bajović, Jelena. Arhaizacija kao prevodilački postupak (*Luća mikrokozma* u prevodu Ije Čislova). Kosovska Mitrovica: Filozofski fakultet Univerziteta u Prištini sa privremenim sedištem u Kosovskoj Mitrovici – Beograd: Čigoja štampa, 2024]
- Даль, Владимир. Толковый словарь живого великорусского языка в четырех томах, репринтное воспроизведение издания 1903–1909 гг., осуществленного под редакцией профессора И. А. Бодуэна де Куртенэ, Москва: Терра – Книжный клуб, 1998.
- [Dal', Vladimir. Tolkovyĭ slovar' zhivogo velikoruskogo iazyka v chetyrekh tomakh, reprintnoe vosproizvedenie izdaniĭa 1903–1909 gg., osushchestvlennoĭ pod redaktsiĭeĭ professora I. A. Boduĕna de Kurtenĕ, Moskva: Terra – Knizhnyĭ klub, 1998]
- РРЈ I: Словарь русского языка в четырех томах. Т. I. Москва: Русский язык, 1981.
- [Slovar' russkogo iazyka v chetyrekh tomakh. T. I. Moskva: Russkii iazyk, 1981]
- РРЈ II: Словарь русского языка в четырех томах. Т. II. Москва: Русский язык, 1983.
- [Slovar' russkogo iazyka v chetyrekh tomakh. T. II. Moskva: Russkii iazyk, 1983]
- Петровић Негош, Петр II. Луч микрокосма. Перевод с сербского Ильи Михайловича Числова. [В:] Российская академия наук. Институт мировой литературы им. А. М. Горького. Литературные взаимосвязи России XVIII–XIX веков: по материалам российских и зарубежных архивохранилищ. Выпуск 2. Москва: У Никитских ворот, 2016, 5–71.

[Petrovich Negosh, Petr II. Luch mikrokozma. Pervod s serbskogo II' Mikhaïlovicha Chislova. [V:] Rossiiskaia akademiia nauk. Institut mirovoi literatury im. A. M. Gor'kogo. Literaturnye vzaimosviazi Rossii XVIII–XIX vekov: po materialam rossiiskikh i zarubezhnykh arkhivokhranilishch. Vypusk 2. Moskva: U Nikitski-kh vorot, 2016, 5–71]

Толковый словарь русского языка, под редакцией Д. Н. Ушакова. Т. IV. Москва: Государственное издательство иностранных и национальных словарей, 1940.

[Tolkovyĭ slovar' russkogo iazyka, pod redakt͡siei D. N. Ushakova. T. IV. Moskva: Gosudarstvennoe izdatel'stvo inostrannykh i natsional'nykh slovarei, 1940]

Извори

ЛМ: Луча микрокозма. [У књ.: Маројевић 2016: 105–224 (критичко издање), 903–1020 (акцентско издање); Маројевић 2018: 67–149 (основно издање)].

[Luća mikrokozma. [U knj.: Marojević 2016: 105–224 (kritičko izdanje), 903–1020 (akcentatsko izdanje); Marojević 2018: 67–149 (osnovno izdanje)]]

ЛМ М: Луч микрокозма. Поэма в переводе Олега Мраморнова. Москва: Спасское дело, 2016.

[Luch mikrokozma. Poēma v perevode Olega Mramornova. Moskva: Spasskoe delo, 2016]

ЛМ Ч: Луч микрокозма. Перевод с сербского Ильи Числова [у књ.: Петар II Петровић-Његош, Луча микрокозма. Основно издање приредио Радмило Маројевић – Луч микрокозма. Перевод с сербского Ильи Числова. Никшић – Београд: Епархија будимљанско-никшићка, Беране и др., 2017].

[Luch mikrokozma. Pervod s serbskogo II' Chislova [u knj.: Petar II Petrović-Njegoš, Luća mikrokozma. Osnovno izdanje priredio Radmilo Marojević – Luch mikrokozma. Pervod s serbskogo II' Chislova. Nikšić – Beograd: Eparhija budimljansko-nikšićka, Berane i dr., 2017]]

Елена Байович
Сузана Стойкович

ЛЕКСЕМЫ *ВЫШНИЙ* И *ВСЕВЫШНИЙ* В ИМЕНОВАНИИ БОГА (НА МАТЕРИАЛЕ ПОЭМЫ НЕГОША *ЛУЧ МИКРОКОЗМА* И РУССКИХ ПЕРЕВОДОВ)

Резюме

В настоящей работе исследуются лексемы *Вышний* и *Всевышний*, которыми Негош именует Бога, центрального героя космогонической поэмы *Луч микрокозма*. Особо рассматривается вопрос омонимии словоформ – представляют ли данные лексемы в сербском языке в конкретных примерах существительное или прилагательное, а в связи с этим и проблемы переводной семантизации и принадлежности к частям речи в русских переводах Ильи Числова и Олега

Мраморнова. Переводческие решения интересны также культурологически, учитывая тот факт, что речь идет о народах, принадлежащих к одной конфессии и обладающих лексикой одинакового происхождения – старославянского и церковнославянского, которая дает переводчикам возможность употребления синонима и грамматической трансформации.

Ключевые слова: Петр II Петрович-Негош, поэма *Луч микрокосма*, наименование Бога, лексема *Всевышний*, лексема *Вышний*.